

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Вонсович Сергій Геннадійович

Вектори трактування політичного процесу в політичній науці

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.1>

Вонсович Сергій Геннадійович
доктор політичних наук,
доцент кафедри політології
та філософії
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61,
Кам'янець-Подільський, Україна

Досліджено методологічні засади підходів до визначення сучасного політичного процесу. Визначено, що дослідження політичного процесу та намагання сформулювати його цілісну картину породили доволі широкий спектр методологічних підходів до визначення цього поняття та характеристики його сутності. Так, було виокремлено і проаналізовано такі доктрини політичного знання із зазначенням особливостей трактування саме політичного процесу: інституціоналізм, бігевіоралізм, структурний функціоналізм, системний підхід, неінституціоналізм, теорію раціонального вибору. Окреслено основні концепції інтерпретації поняття «політичний процес», які існують у сучасній політичній науці, а також критичні аргументи, що висуваються стосовно різноманітних його теорій.

Розкрито «широке» і «вузьке» розуміння політичного процесу. Відповідно до першого з них, політичний процес охоплює собою діяльність всіх без винятку суб'єктів політики: як тих, хто здійснює політичне керівництво (це, насамперед, уповноважені органи державної влади), так і тих, хто виступає його об'єктами. «Вузьке» розуміння політичного процесу розглядає його лише як діяльність органів-носіїв політичної влади, яка спрямовується на впорядкування, організацію чи трансформацію суспільних відносин.

Доведено, що найбільш коректним із методологічного погляду є застосування «широкого» розуміння політичного процесу. Воно виходить із того, що політичний процес не може бути редукованим виключно до діяльності органів державної влади, а являє собою політичну діяльність індивідів та їх груп, політичних структур суспільства, держави, спрямовану на досягнення та реалізацію їхніх політичних інтересів. При цьому загальний вектор політичних процесів визначається не лише рішеннями, які приймаються на рівні державної влади, але «сукупними політичними зусиллями» всіх елементів політичної системи. З'ясовано, що як політичний процес неможливий поза політичною системою, так і політична система не може існувати у статичній формі. Отже, з теоретико-методологічного погляду значущість поняття «політичного процесу» полягає в тому, що воно дає змогу охарактеризувати динаміку формування та розвитку політичних систем.

Ключові слова: політичний процес, політична структура, рішення, система, розвиток, трансформація, політика.

Вступ. Політичний процес є надзвичайно складним та багатограним явищем, що істотно впливає на суспільне життя, тому його всебічний аналіз є невід'ємним складником наукового розгляду. Неоднорідність рушійних сил політичного процесу призводить до великого кола аналітичних підходів, що виокремлюють різнорівневі компоненти з відмінною ієрархією впливів. Все це потребує виокремлення мети умови, що визначає вектори розвитку політичного процесу.

Мета та завдання. Мета дослідження – аналіз векторів трактування політичного процесу в політичній науці. Досягненню поставленої мети було підпорядковано вирішення таких дослідницьких завдань: дослідити основні методологічні засади підходів до визначення сучасного політичного процесу; систематизувати основні напрями концепцій політичного процесу.

Методи дослідження. Реалізація мети передбачає використання порівняльного, критичного, структурно-функціонального, аналітичного та історичного методів дослідження.

Поняття «політичний процес» є одним з основних, які використовуються в процесі аналізу політичного життя суспільства, функціонування і розвитку політичної сфери. Власне теорії політичного процесу як цілісного явища стали з'явитися лише на початку ХХ століття. Безпосередній поштовх формуванню теорій політичного процесу дали дослідження В. Парето, який запропонував описувати політичний процес як зміну та циркуляцію політичних еліт, та А. Бентлі, який визначив політичний процес як взаємодію різних груп інтересів у боротьбі за державну владу. Пізніше позиція А. Бентлі була розвинута в працях Д. Трумена, А. Лоутона, Е. Роуза, К. Ерроу, Г. Саймона, Д. Марча, Т. Шеллінга.

Проте дослідження політичного процесу та намагання сформулювати його цілісну картину породили доволі широкий спектр методологічних підходів до визначення цього поняття та характеристики його сутності. Так, під впливом теорії еліт В. Парето, Г. Моска та Р. Міхельса сформувався бігевіористський підхід до аналізу політичного про-

цесу, представники якого (Г. Мерріам, Г. Лассуелл, Ч. Ліндблом) запропонували інтерпретувати політичний процес як узагальнюючий вектор політичних воль, інтересів та ціннісних орієнтацій суб'єктів тих чи інших політичних подій. Водночас також було обґрунтовано інституційну (С. Каптінгтон), структурно-функціональну (Г. Алмонд, С. Ейзенштадт) та системну (Д. Істон) концепції визначення і аналізу політичного процесу. Під впливом політичної компаративістики, конфліктології та транзитології поняття «політичний процес» стає засадничим для дослідження політичних транзитів (Ф. Шміттер, А. Пшеворські, Д. Растоу, С. Ліпсет, Р. Саква, В. Банс, Т. Аш, К. фон Байме, У. Пройс, Х. Фішер, Ю. Габермас, Р. Даль, С. Гантінгтон) і політичних конфліктів (Л. Козер, К. Боулдінг, Р. Дарендорф, А. Рапопорт). Значною мірою вказані підходи до аналізу політичного процесу представлені і в межах української політичної та юридичної науки (О. Бабкіна, Т. Нагорняк, М. Примуш, М. Польовий, О. Бандурка, Т. Бевз, В. Горбатенко, А. Георгіца, Є. Головаха, Л. Герасіна, О. Новакова, О. Стойко, І. Кресіна, Л. Кривенко, Н. Кудінова, Т. Ляшенко, О. Суший, Г. Зеленько, С. Макеєв, В. Мадіссон, Є. Макаренко, С. Наумкіна, Ф. Рудич, С. Телешун, Р. Балабан, С. Брехаря, Л. Кочубей, В. Тертичка тощо).

Однак саме таке розмаїття інтерпретацій та методологічних підходів до визначення поняття політичного процесу ставить важливу проблему, по-перше, класифікації наявних у сучасній політичній науці теоретико-методологічних концепцій аналізу політичного процесу, по-друге, розробки цілісної теорії політичного процесу, яка була б здатна синтезувати науково-методологічний потенціал окремих теорій і стати основою для формування загальної теорії політичного процесу, що могла бути застосована для різних типів політичних систем. Таким чином, необхідність систематизації та узагальнення наявних у сучасній вітчизняній та зарубіжній політичній науці теоретико-методологічних концепцій аналізу політичного процесу зумовила вибір теми.

Результати. Практично у всіх сучасних політологічних дослідженнях політичний процес пов'язується з поняттям політичної системи, що є цілком зрозумілим, оскільки, якщо дотримуватись класичної філософської дефініції процесу як послідовної та закономірної зміни явищ, ми маємо вказати на те, що виступає носієм цих змін. Проте наявність такого зв'язку між політичною системою та політичним процесом може бути витлумачена в різний спосіб. Залежно від короткого історичного огляду розвитку підходів до генезису політичних процесів [4] виокремлюємо таку періодизацію розвитку методологічного та методичного аспектів концепту «політичний процес»: інституційний/неоінституційний етап; бігевіоралістський етап; сис-

темний, структурно-функціональний етапи; теорія раціонального вибору; дискурсивна теорія.

Так, найширше трактування поняття «політичний процес» виходить із розуміння його як форми функціонування політичної системи суспільства. З цієї позиції політичний процес виявляється чітко пов'язаним із політичним розвитком, тобто здатністю політичної системи адаптуватися до нових соціальних цілей і створювати нові інститути, які б забезпечували канали зв'язку між органами державної влади та населенням. Причому як різновид суспільних процесів, що формуються в межах економічної, правової, політичної системи суспільства, політичний процес набуває власної специфіки завдяки тому, що він виникає саме як результат існування політичної системи. Отже, в цьому значенні поняттям політичний процес описуються всі зміни, які відбуваються в політичній системі суспільства, а також ті функції, які реалізуються її елементами. При цьому політичний процес є не просто випадковим збігом обставин, який змушує політичну систему розвиватися, а необхідною формою її існування, оскільки, як зазначає Д.Т. Дорсі, політика – це завжди процес, розвиток і зміни (адже в ній немає нічого абсолютно стабільного, перманентного й незмінного) [8, р. 536]. Серед західних дослідників цього погляду дотримується Р. Доуз [11]. Для нього політичний процес є тотожним поняттю політики як такої. Причому сама політика тлумачиться ним як процес функціонування будь-яких елементів політичної системи. У цьому сенсі ми фактично маємо справу з вихідним розподілом сфери політичного на дві найбільш загальні складові частини. Першою з них є політична система (це своєрідна структура політики), а другою – політичний процес (це та сама політика, але розглянута не в структурному, а у функціональному аспекті). Звісно, що в різних дослідників наголос може робитися чи на результаті політичного процесу чи на формах його протікання. Так, наприклад, для Т. Парсонса політичний процес – це, насамперед, результати функціонування політичної системи, тоді як згідно моделі політичного процесу Р. Дарендорфа ми повинні акцентувати увагу на динаміці змін у суперництві різних груп за ресурси влади. Близькою до Р. Дарендорфа є позиція Л. Козера, який, розводячи поняття «конфлікт» та «антагонізм», вважав, що конфлікт є формою взаємодії різних суб'єктів, яка служить встановленню та підтриманню самототожності суспільства та його сегментів. Хоча в низці інших досліджень ми можемо побачити спроби тлумачення політичного процесу одночасно як у термінах результатів, так і форм його перебігу. Д. Істон та В. ван Дейк, аналізуючи політичний процес, представляють його у вигляді боротьби різних політичних суб'єктів, що мають конфліктуючі цілі, в результаті якої відбувається контрольований та врегульований владою розпо-

діл (перерозподіл) ресурсів та цінностей [1, с. 10]. Таку ж настанову на поєднання «конфліктної» та «консенсусної» парадигм у тлумаченні політичних процесів ми знаходимо в С. Ліпсета. Зокрема, він вважає, що політичний процес є одночасно як засобом інтеграції (що вносить в аналіз політичних процесів необхідність врахування такого показника як розв'язання проблемної ситуації), так і фактором конфлікту (в цьому сенсі ми маємо аналізувати динаміку політичних конфліктів) [3, с. 343].

Постає цілком закономірне з наукового погляду питання щодо кола тих суб'єктів, які ініціюють політичний процес. Сучасна політична наука пропонує два можливі варіанти розв'язання цього питання, які можуть бути визначені як «широка» та «вузька» інтерпретація політичного процесу. Відповідно до першого з них, політичний процес охоплює собою діяльність всіх без винятку суб'єктів політики: як тих, хто здійснює політичне керівництво (це, наприклад, уповноважені органи державної влади), так і тих, хто виступає його об'єктами. «Вузьке» розуміння політичного процесу, розглядає його лише як діяльність органів-носіїв політичної влади, яка спрямовується на впорядкування, організацію чи трансформацію суспільних відносин. Так, наприклад, у визначенні Ю. Льюїса політичний процес постає як взаємодія (у формі конфлікту чи кооперування) носіїв публічної політичної влади [12, р. 29] Використовуючи «вузьке» визначення політичного процесу, можна, по-перше, відмежувати його від всіх інших типів суспільних процесів; по-друге, чітко виокремити коло тих суб'єктів, які ініціюють політичний процес.

Представники «вузького підходу» вважають, що політичний процес можливий тільки в державній формі, оскільки саме держава є такою специфічною владною організацією, яка здатна визначати поведінку людей абсолютно (тобто застосовувати для цього силу чи примусові повноваження). Специфікою політичного процесу є те, що він являє собою владні відношення (причому влада розуміється як «все, що сприяє збільшенню в одних і зменшенню в інших «зон припущення» [2, с. 20]. А отже, в будь-якому політичному процесі завжди держава є не просто присутньою, але виступає його основним суб'єктом. Інший аргумент, який висувається проти цього підходу, полягає в тому, що політичний процес є значно складнішим та багатоплановим явищем. По-перше, в сучасних умовах ми вже не можемо застосовувати модель «державоцентризму»; нині йдеться про принципову зміну ролі держави в політичному процесі, коли поняття держави поступається місцем поняттю «політичні спільноти». По-друге, навіть за умов недемократичних політичних систем (коли вирішальним та головним політичним суб'єктом виступає держава, а інколи – окремі органи державної влади) ми не можемо заперечувати наявність зворотного

політичного зв'язку, а саме: впливу суспільства та його сегментів на державну владу цей зв'язок не є достатньо вираженим. Д. Хелд показує, як національно-державна політика завдяки міжнародним угодам, інтернаціоналізації процесів прийняття політичних рішень, зростаючим залежностям у забезпеченні безпеки, а також завдяки міжнародному обертю товарів і поділу праці втрачає те, що становить ядро її влади, – суверенітет [9, р. 126].

Варто звернути увагу на складності реалізації зворотного зв'язку, тобто впливу суспільства й громадян на державну владу і безпосередньо на процес прийняття політичних рішень. Останній пов'язаний із такими чинниками, як політична неструктурованість суспільства, слабкість окремих політичних сил і політичних партій. При цьому для низки авторів політична участь не обмежується лише періодичною виборчою активністю громадян та тими їхніми діями, які набувають форми політичних маніфестацій, страйків, мітингів тощо. Зокрема, К. Пейтмен [5] та інші науковці визначили, що політична участь – це будь-яка діяльність громадян та об'єднань, в якій відбувається самоактуалізація їхніх політичних інтересів. Про необхідність включення до аналізу політичної участі та політичного процесу всієї сукупності політичних детермінованих політичним інтересом відносин стверджує М. Конвей [6, р. 33–37]. Зазначимо, що в умовах демократичних політичних систем та доволі високого рівня політичної участі суттєво трансформується сам політичний процес, завдяки чому долається розрив між суспільством та державними організаціями. Варто зауважити, що поряд із державою не менш важливим джерелом політичної влади стає громадська думка, яка впливає на політичний процес так само, як і рішення носіїв державної влади. До речі, на цю властивість політичного процесу в умовах демократичних політичних систем звернув увагу ще Д. Брайс [15, р. 323], у результаті чого держава набуває доволі специфічного статусу і перетворюється з самодостатнього суб'єкта політичного процесу на один із його механізмів, завдяки якому суспільство здійснює управління самим собою. Тобто класична схема політичного процесу змінюється так: суб'єкт політичного процесу – суспільство, об'єкт політичного процесу – суспільство (суспільні відносини), засіб реалізації політичного процесу – держава (державна влада).

Отже, вказуючи на ознаку «реальності» політичної участі як обов'язкової складової частини політичного процесу, доцільно звернути увагу на таке. У більшості сучасних країн політична участь не лише формально, але реально відіграє одну з ключових ролей політичного процесу. Тобто значна частина політичних рішень, які приймаються органами державної влади, насправді зумовлена впливом інститутів громадянського суспільства.

Тому для аналізу політичного процесу є важливим наявність консенсусу. Отже, демократичний політичний процес (якщо його елементами є держава та суспільство) можливий лише як постійне взаємоузгодження та взаємодія політичних інтересів держави та суспільства.

Останнім серйозним аргументом, який заважає погодитися з вузьким тлумаченням політичного процесу, може слугувати теза А.М. Роуза. Він звернув увагу, що вузьке розуміння політичного процесу видається привабливим, оскільки в цьому випадку ми маємо справу з такими інститутами та їх функціонуванням, про які практично в кожного є певне «базове уявлення». Тобто кожен має уявлення про те, чим є органи державної влади, та те, яким чином громадяни можуть впливати на процес їх формування й функціонування (голосування, участь у політичних компаніях тощо). Використовуючи політичний процес у «широкому» трактуванні, ми долучаємо такі проблеми, як неформальні структурні взаємозв'язки всередині політичних партій, а також між окремими органами державної влади (посадовими особами), зв'язок між депутатами (кандидатами) та політичними партіями, які їх підтримують, політичний тиск на різноманітних учасників політичного процесу тощо. [14, р. 53–55]. Таким чином, політичний процес простіше аналізувати, якщо використовувати саме його вузьку інтерпретацію.

Нині принципово змінюються уявлення про основних учасників політичного процесу. Чи не найбільш яскраво, на думку М. Кроз'є та С. Ґантігтона, це видно на прикладі такого інституту, як політичні партії. Говорячи про участь і роль політичних партій у політичному процесі, поряд із функціональною залежністю від волі своїх членів, ми маємо визнати, що партії мають бути ще й порівняно незалежними. Щоб бути ефективним учасником політичного процесу, партія має бути певною мірою дистанційованою від партикулярних інтересів своїх членів, оскільки лише в цьому випадку вона зможе виконувати таку важливу для політичного процесу функцію, як агрегація та взаємоузгодження інтересів тих чи інших сегментів (груп, прошарків) суспільства з метою знайдення компромісних для них варіантів [7, р. 179]. Тобто політичні партії стають цілком повноправними і водночас рівноправними з державою суб'єктами як політичної влади, так і політичного процесу.

Виходячи з дефініції політичного процесу, ми маємо зарахувати до нього й процеси трансформації та розвитку політичної культури. Динаміка розвитку політичної культури хоча й становить невід'ємну частину політичного процесу (на це починаючи приблизно з 60-х років ХХ століття вказували політологи Д. Марвік, В. Кі, Р. Марквідіс, Г. Алмонд), але сама вона не є процесом вирішення того чи іншого політичного завдання. До

речі, таку її властивість підкреслює С. Ґантігтон. Який, характеризує стабілізацію політичної системи в умовах демократичних транзитів, зазначає, що специфіка політичного процесу в таких перехідних країнах зумовлюється не стільки кількістю прийнятих політичних рішень, скільки здатністю основних політичних еліт знаходити спільну мову (узгоджувати свої дії) і не використовувати владні повноваження для отримання власної миттєвої матеріальної чи політичної вигоди [10].

Наступною важливою групою концепцій, які дають змогу проілюструвати сутність політичного процесу, є «дескриптивні» концепції. Їх специфіка полягає в тому, що вони фактично залишають у стороні як проблему зв'язку між політичною системою та політичним процесом, так і проблеми визначення кола суб'єктів політичного процесу. Для них головними виступають систематизація та класифікація тих зовнішніх властивостей, які притаманні функціонуванню суб'єктів політичної влади, у зв'язку з чим визначають чотири критерії класифікації політичних процесів: а) характер змін у політичній системі (залежно від цього всі політичні процеси описуються як еволюційні та революційні); б) характер прийняття політичних рішень (у цьому випадку політичні процеси описуються як відкриті та закриті); в) характер перебігу політичних процесів (тоді всі політичні процеси описуються як стабільні чи нестабільні); г) напрям змін у політичній системі (демократизаційні та редемократизаційні політичні процеси). «Дескриптивні» концепції політичного процесу є не стільки спробою розбудувати певну універсальну дескриптивну теорію політичного процесу, скільки своєрідними моделями різних типів політичних процесів. Тобто в кожному конкретному випадку ми завжди маємо перед собою більш-менш повний аналіз революційних, еволюційних, стабільних, нестабільних, і т.д. політичних процесів, але при цьому втрачається загальне уявлення про політичний процес як такий. Інакше кажучи, за розмаїттям описаних форм часто втрачається загальне розуміння того, що являє собою політичний процес.

Сьогодні з його невизначеністю політичного розвитку, викликами пандемій висуває нові питання до аналізу векторів трактування політичного процесу. Так, популярності набувають ідеї «трансгуманізму», які прогнозують перетворення людини шляхом застосування наукових і технологічних відкриттів у «постлюдський» стан [13].

Однак виникає побоювання, що механічне вдосконалення людських розумових та фізичних можливостей, хоча і дасть шанс подолати хвороби, страждання, інвалідність, старіння, але може негативно вплинути на збереження таких невід'ємних атрибутів теперішнього людського існування, як мораль, етика, ідентичність, що стане проблемою для політичних процесів.

Висновки. Таким чином, дослідження політичного процесу являє собою складне і багатогранне завдання. З одного боку, це одна з ключових категорій політичної науки, яка може бути порівняно чітко визначена, з іншого – визначення політичного процесу є методологічно непростим перед заданою категорією, яка вимагає окремого розгляду на предмет своєї зумовленості і впливу різних парадигмальних позицій на власне визначення. Концептуалізація політичного процесу виходить із панівної науково-методологічної доктрини в певних часових і символічних межах. Так, якщо слідувати шляху включення у власне дослідження основних категорій цього визначення, це зумовить його побудову з огляду на ті методологічні підстави, які не превалюють у ньому, з акцентом на тих моментах, які можуть розумітися як незначні в межах іншої доктрини і в постійному узгодженні методологічних норм і висновків із панівною науковою парадигмою.

Для того, щоб відформатувати систематичне уявлення про те, що саме розуміється під політичним процесом і які ключові моменти в різний час вважалися значимими в його розгляді та аналізі, необхідно скласти порівняно чітку не хронологічну, але методологічну генеалогію цієї категорії. Для розуміння політичного процесу необхідно визначити рівень цієї категорії в методологічному інструментарії політології загалом. в межах щодо ієрархізованої системи категорій і понять, які можуть бути виділені в рамках політичної науки, політичний процес як і інші категорії, має досить мінливий статус, оскільки в процесі зміни панівної форми визначення в науковому просторі (панівна наукова парадигма), їхній статус і розподіл на полі політичної науки змінюються. Для традиційного етапу, наприклад, характерним було дослідження ключових нормативно-правових документів, а для структурно-функціонального підходу – умоглядна побудова системи з визначенням місця і ролі її окремих елементів у самовідтворенні. Так, розуміння політичного процесу змінювалося залежно від наявних гіпотез і основоположних теорій у науковому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зарубежная политическая наука (методология, обучение, анализ политических процессов: [Foreign political science (methodology, training, analysis of political processes)]. Сборник статей / ред. Ю.С. Пивоваров Москва : ИНИОН РАН, 1994. 142 с.
2. Исаев М.А., Чеканский А.М., Шишкин В.М. Политическая система стран Скандинавии и Финляндии. [The political system of the countries of Scandinavia and Finland] / ред. А.Н. Чеканский. Москва : РОССПЭН, 2001. 279 с.
3. Липсет М. Политический человек: социальные основания политики [Political person: the social foundations of politics] / пер. с англ. Е.Г. Генделя,

В.П. Гайдамака, А.В. Матешук. Москва : Мысль, 2016. 612 с.

4. Котов Е. Методичні засади формального аналізу політичного дискурсу. [Methodical bases of formal analysis of political discourse]. *Політичне життя*. 2019. № 3. С. 77–81.
5. Пейтмен К. Феминистская критика и ревизия истории политической философии [Feminist criticism and revision of the history of political philosophy]. / Сост. М.Л. Шенли, К. Пейтмен; Пер. с англ. под ред. Н.Л. Блохиной. Москва : РОССПЭН, 2005. 400 с.
6. Conway M.M. The Study of Political Participation: Past, Present, and Future. *Political Science: Looking to the Future. Political Behavior* / Ed. by W.Crotty. Evanston: Northwestern U.P., 1991. (3) P. 31–50.
7. Crozier M.J., Huntington S.P., Watanuki J. The Crisis of Democracy. New York: New York U.P., 1975. 220 p.
8. Government and Politics. An Introduction to Political Science / Ed. by A.N. Dragnich, J.C. Wahlke. New York: Random House, 1966. 613 p.
9. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perratin J. *Global Transformations, Politics, Economics and Culture*. Cambridge, 2000. 231 p.
10. Huntington S., *Political Order in Changing Societies*, Yale: Yale University Press, 2006, 512 p.
11. Interest Group Politics / Ed. By A.J. Cigler, B.A. Loomis. Washington, D.C.: CQ Press, 1998. 422 p.
12. Lewis E. *American Politics in a Bureaucratic Age: Citizens, Constituents, Clients and Victims*. Cambridge: Winthrop Publishers, Inc., 1977. 182 p.
13. More M. Transhumanism. Towards a Futurist Philosophy. URL: <http://web.archive.org/web/20130806172107/http://www.maxmore.com:80/transhum.htm>. (дата звернення: 03.05.2021).
14. Rose A.M. The Power Structure. *Political Process in American Society*. Oxford, New York: Oxford U.P, 1968.506 p.
15. The Lanahan Readings in the American Polity. Ed. by A.G. Serow, E.C. Ladd. Baltimore: Lanahan Publishers, Inc., 2011. 716 p.

REFERENCES:

1. Zarubezhnaja politicheskaja nauka (metodologija, obuchenie, analiz politicheskikh processov: Sb. statej (1994). red. Ju.S. Pivovarov Moskva: INION RAN, 142 s. [in Russian].
2. Isaev M.A., Chekanskij A.M., Shishkin V.M. (2001). Politicheskaja sistema stran Skandinavii i Finljandii. /red. A.N. Chekanskij. Moskva: ROSSPJeN, 279 s. [in Russian].
3. Lipset M. (2016). Politicheskij chelovek: social'nye osnovanija politiki / per. s angl. E.G. Gendelja, V.P. Gajdamaka, A.V. Mateshuk. Moskva: Mysl', 612 s. [in Russian].
4. Kotov E. (2019). Metodichni zasadi formal'nogo analizu politichnogo diskursu. *Politichne zhittja*. № 3. S. 77–81. [in Ukrainian].
5. Pejtmen K. (2005). Feministskaja kritika i revizija istorii politicheskoy filosofii / Sost. M.L. Shenli, K. Pejtmen; Per. s angl. pod red. N.L. Blohinoj. Moskva: ROSSPJeN, 400 s. [in Russian].
6. Conway M.M. (1991). The Study of Political Participation: Past, Present, and Future.

Political Science: Looking to the Future. Political Behavior/Ed.by W.Crotty. Evanston: Northwestern U.P.(3) P. 31–50.

7. Crozier M.J., Huntington S.P., Watanuki J. 90 (1975). The Crisis of Democracy. New York: New York U.P. 220 p.

8. Government and Politics. An Introduction to Political Science (1966). Ed. by A.N. Dragnich, J.C. Wahlke. New York: Random House, 613 p.

9. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perratin J. (2000). Global Transformations, Politics, Economics and Culture. Cambridge, 231 p.

10. Huntington S. (2006). Political Order in Changing Societies, Yale: Yale University Press, 512 p.

11. Interest Group Politics (1998). Ed. By A.J. Cigler, B.A. Loomis. Washington, D.C.: CQ Press, 422p.

12. Lewis E. (1977). American Politics in a Bureaucratic Age: Citizens, Constituents, Clients and Victims. Cambridge: Winthrop Publishers, Inc. 182 p.

13. More M. Transhumanism. Towards a Futurist Philosophy. URL: <http://web.archive.org/web/20130806172107/http://www.maxmore.com:80/transhum.htm>. (дата звернення: 03.05.2021).

14. Rose A.M. (1968). The Power Structure. Political Process in American Society. Oxford, New York: Oxford U.P, 506 p.

15. The Lanahan Readings in the American Polity. (2011). Ed. by A.G. Serow, E.C. Ladd. Baltimore: Lanahan Publishers, Inc. 716 p.

Vectors of interpretation of the political process in political science

Vonsovych Sergiy Gennadyevich

Doctor of Political Science,
Associate Professor at the Department
of Political Science and Philosophy
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University
Ohienko str., 61, Kamianets-Podilskyi,
Ukraine

The article studies the methodological basis of approaches to definition of modern political process. It determines that the study of political process and attempts to provide its holistic picture gave rise to a wide range of methodological approaches to the definition of this concept and its essence. Thus, the following doctrines of political knowledge indicating the peculiarities of the interpretation of the political process were singled out and analyzed: institutionalism, behavioralism, structural functionalism, systemic approach, neo-institutionalism, the theory of rational choice. The research manifests the basic concepts of interpretation of «political process» existing in modern political science, as well as critical arguments relating to its various theories.

The author reveals «broad» and «narrow» understanding of political process. According to the first one, the political process suggests the activities of all, without exception, political actors: both those who exercise political leadership (they are primarily authorized public authorities) and those who act as its objects. The «narrow» understanding of the political process considers it only as the activity of the bodies of political power aimed at streamlining, organization or transformation of social relations.

It is proved that the most correct from a methodological point of view is the application of a «broad» understanding of the political process. It is based on the fact that the political process cannot be reduced solely to the activities of public authorities, but is a political activity of individuals and their groups, social and state political structures aimed at achievement and realization of their political interests. At the same time, the general vector of political processes is determined not only by decisions made at the level of state power, but by the «joint political efforts» of all elements of the political system. It has been found that the political process is impossible outside the political system, as well as the political system can't exist in a static form. Thus, from a theoretical and methodological point of view, the significance of the concept of «political process» lies in the ability to characterize the dynamics of formation and development of political systems.

Key words: political process, political structure, decisions, system, development, transformation, politics.